

ШЕЛЕСТ

Олена Юріївна
shelestolena26071995@gmail.com

студент, Університет митної
справи та фінансів

ДУДАР

Аліна Андріївна
alina.andreevna.9312@gmail.com

студент, Університет митної
справи та фінансів

ПОНОМАРЬОВА

Оксана Борисівна

старший викладач, Університет
митної справи та фінансів

УДК 368.1

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ**THE CURRENT STATE OF THE INSURANCE MARKET AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT**

Стаття присвячена дослідженню стану та перспектив розвитку страхового ринку в Україні. Проаналізовано динаміку кількості страхових компаній та сформованих страхових резервів, що впливають також на інвестиційний ринок. Наведені основні причини, що стримують розвиток страхового ринку України та зазначені рекомендації щодо його покращення.

Статья посвящена исследованию состояния и перспектив развития страхового рынка Украины. Проанализированы динамика количества страховых компаний и сформированных страховых резервов, которые влияют также на инвестиционный рынок. Приведены основные причины, сдерживающие развитие страхового рынка Украины и указаны рекомендации относительно его улучшения.

The article investigates the status and prospects of development of the Ukrainian insurance market. The article analyzes the dynamics of the number of insurance companies and formed insurance reserves, which also affect the investment market. The article presents the main reasons hampering the development of the insurance market of Ukraine and given recommendations for improvement.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхова компанія

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, страховая компания

Keywords: insurance, insurance market, insurance company

ВСТУП**Постановка проблеми**

В умовах посилення відкритості української економіки все більшої актуальності набувають питання конкурентоспроможності українського страхового ринку та реформування страхової галузі. Розвиток якісного страхування — процес поступовий і тривалий. При цьому зміни економічних умов породжують нові проблеми, від вирішення яких залежить стабільність та дієвість страхового ринку. Перед страховиками сьогодні стоїть складне завдання по зростанню обсягу та якості страхових послуг, підвищенню рівня капіталізації та фінансової надійності страхових компаній, а також ліквідності їх активів. Створення розвиненої і платоспроможної системи страхування, зміцнення довіри до українського страхового ринку з боку страховальників, інвесторів, іноземних перестраховиків, можливе тільки при правильній побудові стратегії розвитку ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню теоретичних і практичних засад функціонування страхового ринку України сучасного стану присвячені праці таких вчених як: Александрова М.М., Базилевич В.Д., Білик М.Д.,

Бігдаш В.Д., Бланк І.А., Внукова Н.М., Горбач Л.М., Заруба О.Д., Осадець С.С., Ротова Т.А., Терещенко О.О. та інші.

МЕТА РОБОТИ

Основною метою написання статті є аналіз сучасного стану страхового ринку України, визначення основних проблем та напрямків розвитку, надання пропозицій щодо стратегії подальшого його функціонування.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою статті є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, статистична інформація Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Під час дослідження використано методи систематизації, структурно-логічного аналізування, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ринкова трансформація економіки зумовлює підвищення ролі страхового ринку, визначає необхідність створення дієвої системи страхового захисту з метою забезпечення стабільності розвитку та ефективності економічних відносин, підвищення рівня життя населення, соціальної стабілізації.

Страховий ринок – особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічна послуга – страховий захист, формується пропозиція і попит на неї.

Учасниками страхового ринку є страхувальники, застраховані, вигодонабувачі, страховики, перестраховики, товариства взаємного страхування, страхові та перестрахові брокери, страхові агенти, актуарії, аварійні комісари, а також професійні об'єднання страховиків, страхових посередників та інших учасників страхового ринку. [6]

За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг можна стверджувати, що загальна кількість страхових компаній станом на 30.06.2015 становила

374, у тому числі СК "life" – 52 компанії, СК "non-life" – 322 компанії. Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за I півріччя 2015 року порівняно з аналогічним періодом 2014 року, кількість компаній зменшилася на 26 СК (Таблиця 1) [1].

Нижче представлена діаграма кількості страхових компаній в Україні за останні 3 роки (рис. 1). У порівнянні з I півріччям 2013 року кількість страхових компаній у I півріччі 2014 року зменшилась на 15 СК, а у I півріччі 2015 році – на 41 СК.

Таблиця 1

Кількість страхових компаній в Україні за I півріччя 2013-2015 рр.

[складено авторами на основі [1]]

Рік (I півріччя)	СК "Life"	СК "Non-life"	Всього	Відхилення від попереднього року
2013	62	353	415	-31
2014	58	342	400	-15
2015	52	322	374	-26

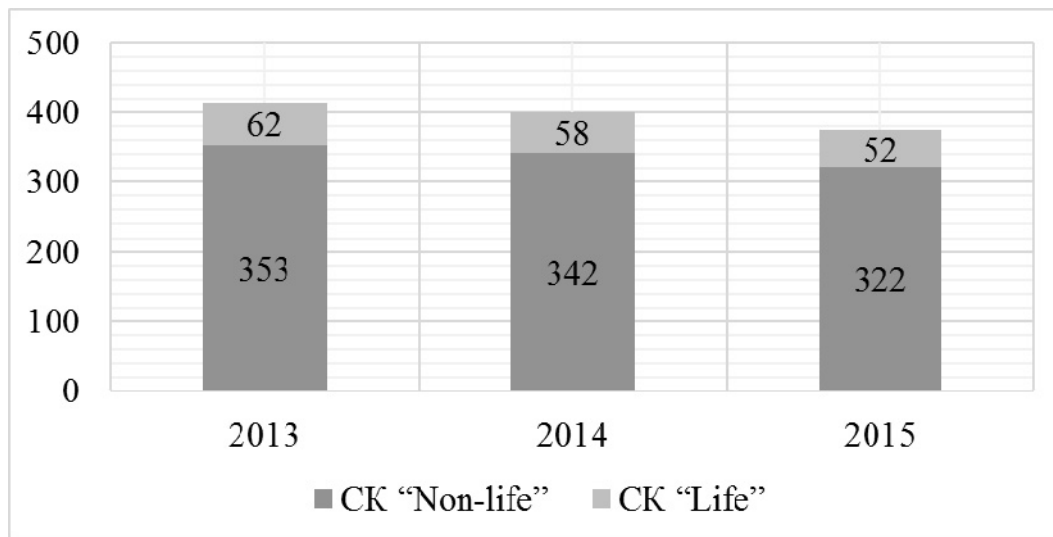

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній за I півріччя 2013-2015 рр.

Серед основних причин, що призвели до такої ситуації, слід віднести недостатній рівень капіталізації страхових компаній, що призводить до анулювання ліцензій на надання страхових послуг, недостатня пропозиція якісних страхових продуктів, існуючі факти шахрайства та нехтування правами страхувальників з боку страховиків.

Доцільно також розглянути структуру страхових резервів сформованих страховиками України.

Взагалі проведення страхування потребує спочатку внесення страхової премії, а потім надання страхової послуги у вигляді виплати страхової суми і страхового відшкодування. Моменти надходження страхових премій і виплати страхового відшкодування, як правило, не збігаються, і це дає змогу страховикові акумулювати значні кошти у вигляді страхових резервів, що являють собою

систему резервів страховика, утворених залежно від видів страхування з метою забезпечення гарантії майбутніх страхових відшкодувань і виплат страхових сум. Акумульовані у страхові резерви премії деякий час перебувають у розпорядженні страховика і можуть бути інвестовані з метою одержання додаткового доходу. Проте тимчасово вільні кошти страхових резервів, інвестовані страховиком, підлягають регулюванню з боку держави [7].

Структура страхових резервів сформованих страховиками України представлена в таблиці 2. Як бачимо, протягом останніх років спостерігаються тенденції динамічного зростання величини сформованих страхових резервів і, як наслідок, збільшення інвестицій страховиками.

Динаміка страхових резервів за I півріччя 2013-2015 рр.

складене авторами на основі [4]

Страхові резерви	Роки		
	2013	2014	2015
- Резерви зі страхування життя, млн.грн.	3485,1	4626,0	6011,1
- Технічні резерви, млн.грн.	9925,7	9176,9	10235,4
Всього, млн. грн.	13410,8	13802,9	16246,5
Темп приросту, %	123,0	102,9	117,7

У структурі активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя (Рис. 2), станом на 30.06.2015 у порівнянні з інформацією станом на 30.06.2014 відбулися такі зміни:

- на 17,0% збільшився обсяг активів, дозволених для представлення банківськими вкладами (депозитами), і становив 7 373,0 млн. грн. (або 44,4% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя);

- на 259,7 млн грн збільшився обсяг активів, дозволених для представлення цінними паперами, що емітуються державою, і становив 2 444,2 млн. грн. (або 14,7% від загального обсягу активів, якими представлено кошти страхових резервів);

- обсяг активів, дозволених для представлення акціями збільшився на 4,6 млн. грн і становив 1 474,1 млн грн (або 8,9%).

З 1 січня 2016 року у страховиків залишаться ще менше інструментів, в які вони зможуть інвестувати отримані премії для формування резервів під

майбутні страхові випадки, оскільки Нацкомфін-послуг посилила вимоги до емітентів цінних паперів, чії акції знаходяться на першому та другому місці лістингу українських фондових бірж, що змусить ряд компаній продати їх. Страховики скаржаться, що крім депозитів держбанків не залишилось ліквідних інструментів – як компроміс їм пропонують право розміщувати депозити в банках з іноземним капіталом. За I півріччя 2015 року норматив по представленню страхових резервів не виконали б 130 страховиків (за дійсними вимогами законодавства – 30), норматив достатності активів – 48 [2].

Лайфові компанії, в основному, займаються «довгими грошима», і це робить їх більш стійкими у кризові часи. Ризикові компанії, як правило, значну частину активів тримають у цінних паперах та дуже залежні від ліквідності резервних коштів, у той час як у лайфових СК значна частина резервів формується за рахунок депозитів, часто валютних.

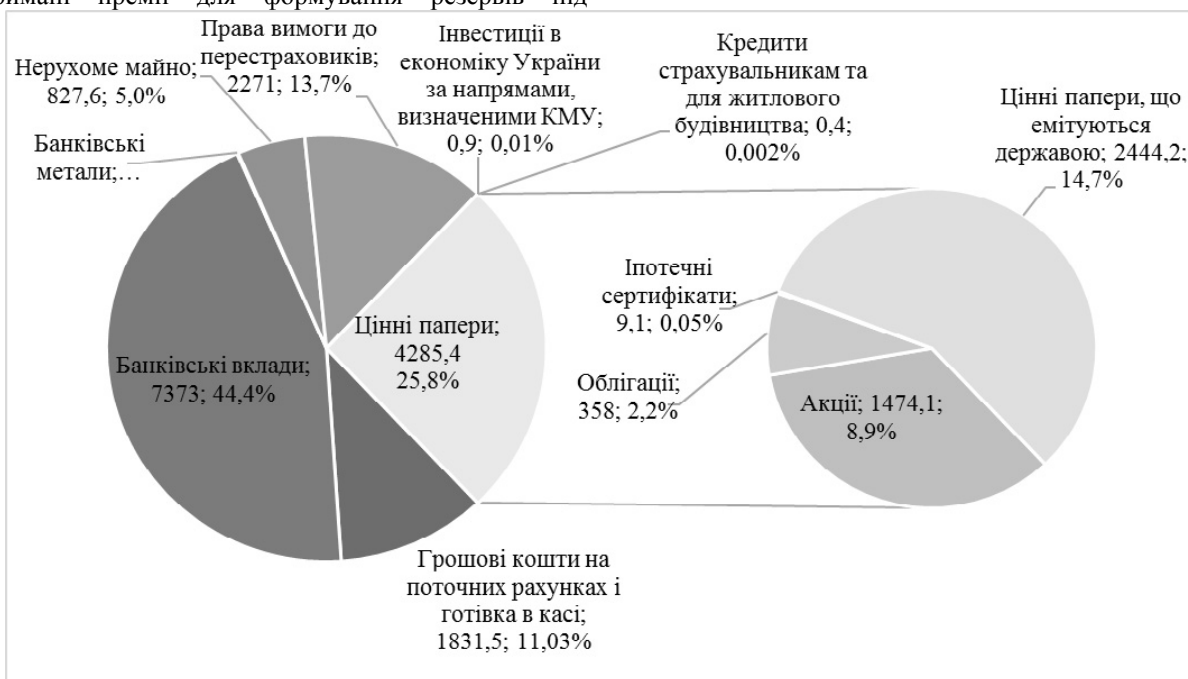

Рис. 2. Структура активів, якими представлено кошти страхових резервів, станом на 30.06.2015 (млн. грн.)

Загальні показники ринку страхування за I півріччя 2015 року у порівнянні з відповідним періодом попереднього року показали позитивну динаміку: валові премії зросли на 22% до 13,5 млрд. грн., чисті премії зросли на 24% до 10,8 млрд. грн., валові виплати зросли на 27% до

3,1 млрд. грн., чисті виплати – на 27% до 3 млрд. грн., страхові резерви зросли на 17,7% до 16,2 млрд. грн.

Більш детальний аналіз показує, що головний фактор такого зростання – стрімка інфляція, а не збільшення зацікавленості страховальників в укладанні договорів страхування. Статистика ринку в

кількості проданих полісів виглядає інакше. Наприклад, ОСЦПВ і КАСКО, які за обсягом страхових премій складають відповідно 31,4% і

25,4% від всього ризикового ринку страхування фізичних осіб, значно впали по кількості укладених договорів страхування (Таблиця 3) [2].

Таблиця 3

Кількість договорів страхування ОСЦПВ та КАСКО за I півріччя 2014 року та I півріччя 2015 року [2]

Показник	I півріччя 2014 року	I півріччя 2015 року	Темп, %
Кількість договорів ОСЦПВ з фізичними особами, тис. од.	3556,1	3175,9	-10,7
Кількість договорів КАСКО з фізичними особами, тис. од.	113,0	71,6	-36,3

Ринок страхування життя в Україні в першому півріччі впав лише на 16%. Для порівняння - у першому кварталі падіння становило 24%. На думку експертів, причина уповільнення падіння парадоксальна - невеликі обсяги страхування громадян. Крім того, на збереження договорів вплинула лояльна політика, що проводиться страховиками. Основні інструменти:

- внесення платежів частинами;
- тимчасове призупинення чергових платежів;
- можливість зміни валюти договорів;
- зміна порядку сплати внесків для корпоративних клієнтів.

Вжиті заходи відіграли свою роль у збереженні клієнтів, хоча розмір внесків і зменшився. Втрати внаслідок розірвання договорів склали 7-10%, а кількість нових договорів зменшилася на 25%.

На жаль, прогнози поки що невтішні. У третьому кварталі очікується продовження падіння платежів. Ситуація в економіці та відсутність підтримки даного страхового сегменту державою впливають дуже негативно. При значному падінні курсу валюти і негативних тенденціях в банківському секторі люди більше сподіваються на державну підтримку, ніж на страховиків.

Необхідно відзначити, що на тлі падіння обсягів ринку поліпшується якість послуг. Відбувається повільна реструктуризація ринку. З іншого боку, криза загострила боротьбу за клієнта.

Цікаво, що змінилася і мотивація споживачів. Зараз клієнти зацікавлені в фінансовому захисті своєї сім'ї при настанні страхового випадку, а не в накопиченні коштів. Корпоративні клієнти стали частіше включати страхування життя в свої соціальні бюджети [5].

Основними причинами такої складної ситуації на ринку страхових послуг та й взагалі на всіх фінансових ринках є ряд негативних зовнішніх та внутрішніх факторів. Серед них: АТО на сході країни, окупація частини території України, девальвація та інфляція, збільшення кількості банкрутства банків, погіршення ділової активності підприємств, валютні обмеження на ринку, обмеження доступу до ринків перестраховування, наявність скритих банкрутів серед страховиків, суперечливе законодавство і ще ряд інших [2].

Для покращення ситуації на ринку страхових послуг Цільовою командою по реформуванню фінансового сектору України в складі представників регуляторів фінансового і банківського ринків, а також профільних організацій була підготовлена

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року, згідно якої планується:

- зменшити кількість страхових компаній, а рівень проникнення страхування збільшити з 0,7% до 7% ВВП за рахунок зростання чистих премій.

- запровадити накопичувальне страхування. Такий підхід суттєво збільшить динаміку ВВП.

- збільшити обсяг довгострокових інвестицій в економіку України за рахунок довгострокових резервів страховиків зі страхування життя з 5 млрд. грн. до 15 млрд. грн.

- створити передумови для розвитку агрострахування та добровільного медичного страхування. Виконання цих пунктів планується на початок 2017 року.

Реалізація програми передбачає також скасування більшості адміністративних обмежень, обумовлених сьогодишньою кризою [3].

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

На сьогоднішній день на стан страхового ринку впливає політична ситуація в країні. Згідно інформації, наданої Нацкомфінпослуг, в Україні функціонує 374, що на 26 компаній менше, ніж у попередньому році.

Кризу на ринку пов'язують, перш за все, з девальвацією гривні. На думку комітету, цей процес спричинив:

- зростання вартості полісів КАСКО, ОСЦПВ і медстраховки;

- зростання виплат за договорами автострахування у 2015 році в порівнянні з минулим роком приблизно на 85 млн грн;

- зниження платежів за договорами страхування кредитів — їх стало менше на 22 млн грн;

- те, що фактичною страховою діяльністю на сьогоднішній день займається близько чверті ризикових компаній, а якість активів 12% з них не відповідає законодавчим нормативам.

На практиці спостерігається зростання платежів за договорами ДМС фізичних осіб і зниження платежів за договорами корпоративного ризикового страхування. Поліс КАСКО на даний момент є менш актуальним, ніж ОСЦПВ. Нацкомфінпослуг пов'яже це зі зниженням платоспроможності клієнтів. Подібне характерне і для страхування майна.

Значно похитнули ринок ризикового страхування територіальні втрати, бойові дії у зоні АТО і вимушена міграція населення з Донецької та Луганської областей. Страховики уникають приймати

ризиків, пов'язаних з діяльністю підприємств на Сході України.

Подолати кризу українського страхового ринку на даний момент можливо. З цього приводу існує декілька перевірених рекомендацій:

- Брокерські послуги. Як відзначають фахівці, цей підхід є одним зі способів формування клієнтської довіри. Співпраця зі страховими брокерами на сьогоднішній день є оптимальною і вигідною для надійних компаній.

- Онлайн-страхування. Найбільш зручний і конкурентоспроможний підхід до реалізації страхових послуг. Згідно з опитуваннями TNS, понад 3 млн українців здійснюють онлайн-покупки, включно з полісами КАСКО або ОСЦПВ. Електронний поліс спростить багато операцій і дозволить більш жорстко контролювати страховика. Втрати бланків полісів будуть виключені. Пряме врегулювання кардинально змінить порядок виплати, підвищить якість обслуговування і зменшить терміни виконання зобов'язань.

- Інтернет-комерція. За прогнозами аналітиків вона принесе підвищення доходу на 17-20%, тому що страхові продукти та послуги коштуватимуть дешевше. Тим паче, що онлайн-рішення прозорі, автоматизовані та прості для сприйняття.

- Правильна цінова політика страхових компаній. Відсутність демпінгу, і, як наслідок - збереження фінансової стійкості страховиків, сприятимуть виходу ринку з кризи. Втім, страховики в змозі пропонувати привабливі цінові ризики без загроз для власної стабільності. Наприклад, при страхуванні каско клієнту пропонується механізм сплати страхового платежу «50 на 50». Його суть полягає у тому, що 50% вартості страховки клієнт сплачує при оформленні поліса, а решту 50% — при настанні страхового випадку.

- Персоналізовані страхові послуги — прості та зрозумілі для клієнтів - є ключем, що відкриває дорогу до конкретного клієнта. Криза страхового

ринку піде на спад, коли клієнт не тільки буде в змозі придбати страхову послугу, але й при цьому буде відчувати, що ця послуга відповідає його потребам та бажанням.

Гарантом стабільності страхового ринку та виходу його з кризи, на думку фахівців, повинен стати також якісний страховий портфель і підвищення рівня платоспроможності клієнтів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/>.

2. Офіційний сайт Асоціація «Страховий Бізнес» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.insurancebiz.org>

3. Офіційний сайт Національна рада реформ / Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/ua/reforms/reforma-finansovogo-sektoru#overview>

4. Сайт Інтернет-журналу про страхування Forinsurer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>

5. Офіційний сайт ПРАТ «СК «ЮНІСОН СТРАХУВАННЯ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unison-garant.com.ua/>

6. Мисливець, М. В. Сучасний стан страхового ринку України [Текст] / М. В. Мисливець // Збірник наукових праць студентів НУК. — 2015. — №1 (3). — С. 108-110.

7. Павлова, К. М. Характеристика основних показників діяльності страхових компаній України [Текст] / К. М. Павлова // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". — 2015. — №6.

8. Безугла В. О., Постіл І. І., Шаповал Л. П. Страхування: Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 582 с.